

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

**Ministerie van
Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties**

Turfmarkt 147
Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Kenmerk
2019-0000001972

Uw kenmerk

Datum 1 februari 2019

Betreft Beantwoording vragen van de leden Asscher en Kuiken en Kwint
en Aartsen over desinformatie

Hierbij ontvangt u de antwoorden op de vragen van de leden Kuiken en Asscher (beiden PvdA) over de aanpak van nepnieuws (ingezonden op 3 december met kenmerk 2018Z22780) en over het met nepnieuws beïnvloeden van verkiezingen (ingezonden op 7 december 2018 met kenmerk 2018Z23259). Tevens ontvangt u hierbij, mede namens de minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media, de antwoorden op de vragen van de leden Kwint (SP) en Aartsen (VVD) over het bericht 'Geen Nederlandse media meer op Europese nepnieuwslijst' (ingezonden op 6 december 2018 met kenmerk 2018Z23171).

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

drs. K.H. Ollongren

2018Z22780

Vragen van de leden Kuiken en Asscher (beiden PvdA) aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over de aanpak van nepnieuws (ingezonden 3 december 2018).

Vraag 1

Kent u het bericht "Geen Nederlandse media meer op Europese nepnieuwslijst"¹? Kent u het bericht "*We posed as 100 Senators to run ads on Facebook. Facebook approved all of them*"²? Herinnert u zich uw antwoorden op de Kamervragen over nepadvertenties op Facebook die onze democratie ondermijnen (antwoorden ontvangen op 30 november 2018)?

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Is het waar dat de site EuvsDisinfo van de Europese Unie zich niet meer bezighoudt met op Nederland gericht nepnieuws, maar zich alleen richt op Russische nepnieuws in buurlanden van Rusland? Zo ja, deelt u dan de mening dat deze site voor Nederland al van weinig waarde was en nu al helemaal niet meer? Zo nee, wat is er dan niet waar en waaruit blijkt dat deze site voor Nederland nog wel van betekenis kan zijn?

Antwoord 2

Het kabinet heeft zich ingespannen de website EUvsDisinfo op te heffen. EDEO heeft aan Nederland bevestigd dat het de werkwijze heeft aangepast, waardoor er geen artikelen uit de Nederlandse media meer op de website staan, zoals ik u ook per brief d.d. 13 december 2018 heb gemeld³. Zoals ook beschreven in het op 5 december gepubliceerde EU-actieplan voor het tegengaan van desinformatie richten de Stratcom Taskforces, waar de website een onderdeel van is, zich voortaan op het analyseren van trends, narratieven, methodes en kanalen, in het bijzonder in de landen van het Oostelijk en Zuidelijk Partnerschap. Deze analyses en rapportages zijn ook op de website te vinden. Voor volledige opheffing is geen steun bij andere lidstaten.

Vraag 3

Zijn er verslagen van de gesprekken met Facebook waar u naar verwijst? Welke afspraken zijn gemaakt? Welke toezeggingen zijn gedaan? Op welke manier kan worden geverifieerd of Facebook zich daaraan houdt?

Antwoord 3

In de gesprekken die zijn gevoerd is gesproken over het in Nederland

¹ <https://nos.nl/artikel/2261431-geen-nederlandse-media-meer-op-europese-nepnieuwslijst.html>

² https://news.vice.com/en_ca/article/xw9n3q/we-posed-as-100-senators-to-run-ads-on-facebook-facebook-approved-all-of-them

³ TK 2018 – 2019, 30821, nr. 51.

implementeren van de door Facebook ondertekende *Code of Practice on disinformation*. Van de gesprekken zijn geen verslagen gemaakt. Het kabinet is positief over de afspraken die zijn gemaakt in deze gedragscode en spreekt de bedrijven aan op de uitvoering hiervan. De uitvoering van de gedragscode zal op Europees niveau worden gemonitord. In het Actieplan dat de Commissie 5 december 2018 presenteerde is hierover meer opgenomen. Zo dienen de ondertekenaars regelmatig te rapporteren over de implementatie van hun toezeggingen. De Europese Commissie heeft aangekondigd dat zij de eerste rapportage in januari 2019 zal publiceren. Het kabinet zal de uitvoering van de gedragscode kritisch volgen.

Vraag 4

Welke maatregelen neemt u in het geval Facebook onvoldoende in staat of bereid blijkt voldoende garanties te geven?

Antwoord 4

De primaire verantwoordelijkheid ligt bij de bedrijven. Vooralsnog heb ik er vertrouwen in dat bedrijven blijvend hun best doen om de verspreiding van desinformatie via hun platforms aan te pakken en aan de slag gaan met de implementatie van de *Code of Practice*. De rapportages aan de Europese Commissie zullen moeten uitwijzen of dat vertrouwen gerechtvaardigd is.

Vraag 5

Heeft u ook vergelijkbare gesprekken gevoerd met andere internetbedrijven? Zo ja, met welke bedrijven en wat was de uitkomst van die gesprekken? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 5

Vanuit het ministerie van BZK zijn ook gesprekken geweest met onder andere Google, Twitter en Microsoft. De gesprekken zijn gegaan over wat de verschillende bedrijven doen in het tegengaan van de verspreiding van desinformatie. Er lopen verschillende initiatieven vanuit die bedrijven op het gebied van desinformatie en elk bedrijf ontwikkelt zijn eigen methodes. Google en Twitter hebben ook de eerdergenoemde *Code of Practice* ondertekend.

Vraag 6

Welke maatregelen worden getroffen door andere Europese landen om de democratie te beschermen tegen valse informatie en valse advertenties?

Antwoord 6

Het kabinet hecht aan een gecoördineerde Europese aanpak van desinformatie. In eerder genoemde brief van 13 december jl. heeft het kabinet de uitgangspunten geformuleerd waarlangs zij maatregelen beoordeelt. Over de maatregelen in het Actieplan heeft uw Kamer een kabinetsappreciatie in de vorm van een BNC-fiche ontvangen⁴.

⁴ TK 2018 -2019, 22112, nr. 2760.

Vraag 7

Bent u, nu u aangeeft geen voorbeelden te kennen van andere valse advertenties, bereid hier onderzoek naar te laten doen? Zo ja, op welke termijn kan de Kamer de uitkomsten daarvan verwachten? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 7

De eerdergenoemde gedragscode richt zich onder meer op het verbeteren van de transparantie van politieke advertenties. In de rapportages aan de Europese Commissie zal dit naar verwachting de nodige aandacht krijgen.

Het kabinet heeft verder aangekondigd wetenschappelijk onderzoek uit te voeren naar de effecten van sociale media en internetzoekmachines in de aanloop naar de verkiezingen van maart en mei 2019. Daarbij wordt niet specifiek gekeken naar 'valse politieke advertenties' maar wel in algemene zin op welke wijze de herkomst van informatie transparant is. De resultaten van dit onderzoek zijn voorzien rond de zomer van 2019.

Vraag 8

Welke maatregelen zijn genomen om specifiek aankopen van politieke advertenties door statelijke actoren tegen te gaan?

Vraag 9

Deelt u de mening dat uit het bericht van Vice News ² opgemaakt kan worden dat Facebook zelf niet in staat is om nepadvertenties tegen te gaan? Zo ja, hoe verhoudt zich dat tot uw antwoorden op de bovengenoemde Kamervragen, waaruit uw vertrouwen dat Facebook daar wel toe in staat zou zijn, blijkt? Zo nee, waarom deelt u die mening niet en hoe kan het dan dat die politieke nepadvertenties toch op Facebook zijn gekomen?

Vraag 10

Deelt u de mening dat het niet alleen aan de media en Facebook of andere social media mag worden overgelaten om nepnieuws op te sporen? Zo ja, kunt in dat kader nu wel een antwoord geven op de al eerder gestelde vragen namelijk: "deelt u de mening dat dergelijke nepadvertenties onze democratie kunnen ondermijnen? Zo ja, kunt u de Kamer garanderen dat dit voor de Statenverkiezingen is uitgebannen? Welke maatregelen gaat u daarvoor nemen? Zo nee, hoe kunt u dan nog eerlijke verkiezingen garanderen?" Zo nee, waarom deelt u die mening niet?

Antwoord 8, 9 en 10

In mijn brief van 13 december 2018 heb ik aangegeven dat ik primair een rol zie weggelegd voor niet-gouvernementele actoren zoals de media, online platforms en onderzoekers, en dat de overheid een rol heeft in het geval dat de nationale veiligheid en politieke stabiliteit in het geding komt door desinformatie. De betrokken departementen en diensten staan doorlopend in nauw contact met elkaar om informatie en signalen van mogelijke inmengingsactiviteiten van statelijke (en daaraan gelieerde) actoren rond de verkiezingen te delen en te duiden en daarop zo nodig te acteren. De Nederlandse inlichtingen- en

veiligheidsdiensten doen onderzoek naar ongewenste buitenlandse inmenging van statelijke actoren, zowel om inzicht te verkrijgen als om op de dreiging te kunnen anticiperen of reageren. Ook kan contact opgenomen worden met bijvoorbeeld Facebook bij specifieke zorgpunten of indicaties ten aanzien van dreigingen. Daarnaast dienen techbedrijven zelf hun interne bedrijfsvoering zo in te richten dat zij ter uitvoering van de Code of Practice on Disinformation de transparantie bevorderen en nepadvertenties tegengaan. Transparantie en controleerbaarheid van informatie kunnen een goed middel zijn om de burger te helpen informatie op de juiste waarde te schatten. Met maatregelen die de transparantie bevorderen kunnen ook journalisten en onderzoekers onjuiste informatie sneller signaleren en melden.

Vraag 11

Bestaan er sanctiemogelijkheden voor degenen die nepadvertenties plaatsen en voor de sites die tekortschieten in het controleren op nepadvertenties? Zo ja, welke sanctiemogelijkheden betreffen dit? Zijn die afdoende afschrikkend en waar blijkt dit uit? Zo nee, acht u het wenselijk om dergelijke sancties wel mogelijk te gaan maken en hoe gaat u dit doen en op welke termijn?

Antwoord 11

Voor zover geen sprake is van overtreding van de in Nederland geldende wetgeving, bestaan er geen sanctiemogelijkheden. Volgens (art. 7 van) de Nederlandse Grondwet heeft niemand voorafgaand verloop nodig om gedachten en gevoelens te openbaren, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet. De vrijheid van meningsuiting ligt ook verankerd in verdragen. Uitingen kunnen slechts achteraf worden getoetst aan de wet en verspreiding mag alleen onder strenge voorwaarden worden beperkt.

In het eindrapport van de Staatscommissie parlementair stelsel wordt in hun rapport een aantal aanbevelingen gedaan, inzake regels voor aanbieders van digitale platforms en websites en meer transparantie over gebruik van digitale instrumenten door politieke partijen. Het kabinet zal in de kabinetsreactie op het advies van de Staatscommissie hierover een standpunt innemen.

2018Z23259

Vragen van de leden Kuiken en Asscher (beiden PvdA) aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over het met nepnieuws beïnvloeden van verkiezingen (ingezonden 7 december 2018).

Vraag 1

Kent u het bericht 'Brussel wapent zich tegen nepnieuws'⁵ en het bericht 'Ex-cameraman Cees (46) runde een nepnieuwsfabriek met een miljoenenpubliek'⁶?

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Deelt u de zorgen van de Europese Commissie dat techbedrijven gebruikt worden om met nepnieuws verkiezingen te beïnvloeden? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 2

De zorgen deel ik. Zoals ik heb geschreven in mijn brief van 13 december 2018 is de dreiging reëel⁷.

Vraag 3

Deelt u de mening dat het beïnvloeden van verkiezingen via sociale media zich ook op Nederlandse kiezers kan richten? Zo ja, over welke signalen, dat dit het geval is of kan worden, beschikt u en wat gaat u daar concreet tegen doen? Zo nee, waarom zou dit probleem aan Nederland voorbij gaan?

Antwoord 3

Ja, ik deel die mening. Op dit moment heb ik geen concrete signalen.

Vraag 4

Wat is het 'snelle-waarschuwingssysteem' dat in maart operationeel moet zijn om beïnvloeding van Europese verkiezingen tegen te gaan? Hoe werkt het? Wie is er verantwoordelijk voor?

Antwoord 4

Dit is een systeem om informatie over desinformatiecampagnes uit te wisselen tussen Europese instellingen en EU lidstaten, die hier gezamenlijk verantwoordelijk voor zijn.

Vraag 5

Wat zijn de "samenwerkingsverbanden tussen internetplatforms, universiteiten en nieuwsorganisaties als het gaat om factchecken" waar u voorstander van bent?

⁵ Volkskrant, 6 december 2018, p.10.

⁶ <https://brandpuntplus.kro-ncrv.nl/brandpuntplus/facebook-nepnieuws-verspreiding/>

⁷ TK 2018–2019, 30 821, nr. 51.

Hoe werken die in de praktijk? Wat betekenen die op dit moment voor het daadwerkelijk bestrijden van nepnieuws?

Antwoord 5

Op 25 april 2018 heeft uw Kamer overzicht ontvangen van activiteiten gericht op het tegen gaan van desinformatie.⁸ Zoals ik heb geschreven in mijn brief van 13 december 2018⁹ is het inhoudelijk adresseren van desinformatie als zodanig primair geen taak van overheden of EU-instellingen, maar vooral van journalistiek en wetenschap, al dan niet in samenwerking met techbedrijven. Het kabinet onderkent het belang van deze spelers in of bij de nieuwsvoorziening.

Vraag 6

Deelt u de mening dat uit het bericht over een ex-cameraman, die jarenlang ongestoord op Facebook nepnieuws kon plaatsen, opnieuw aantoonde dat Facebook niet in staat is gebleken om structureel nepnieuws te verwijderen? Zo nee, waarom deelt u die mening niet?

Vraag 7

Deelt u de mening dat, gezien het feit dat eerdere beloften van bijvoorbeeld Facebook om beter tegen nepnieuws op te treden op zijn minst niet het beoogde effect hebben gehad, het maken van vrijblijvende afspraken met social media bedrijven geen zin heeft? Zo ja, waarom en welke conclusies verbindt u hieraan? Zo nee, waarom niet?

Vraag 8

Deelt u de mening dat, als zelfregulering van de branche ook op termijn niet blijkt te werken, er dan regels met afdwingbare afspraken, handhaving en eventueel sancties moeten worden opgesteld over hoe social media bedrijven gedwongen kunnen worden effectiever tegen nepnieuws op te treden? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?

Antwoorden 6, 7, 8.

Facebook heeft mij laten weten dat de transparantie-tools ('info en advertenties') inzicht geven in de achtergrond van pagina's. Zo konden journalisten via de pagina-informatie achterhalen onder welke namen een pagina actief was geweest. Als een externe fact checker iets als nepnieuws heeft beoordeeld dan zegt Facebook toe om de volgende acties te ondernemen: het down-ranken (80% lager in tijdslijnen), het ontnemen van monetiseringsmogelijkheden aan de pagina-eigenaar en een waaier van gerelateerde artikelen onder het bericht. Facebook erkent dat de maatregelen om desinformatie tegen te gaan geen honderd procent zekerheid bieden. Facebook meldt dat berichten worden verwijderd die zijn bedoeld voor het aanzetten tot geweld of daartoe kunnen leiden en de algemene veiligheid in gevaar brengen.

⁸ Bijlage bij TKII 2017-2018, 32827, nr.127.

⁹ TK 2018-2019, 30821, nr. 51.

Facebook ondertekende de *Code of Practice on disinformation*. Het kabinet is positief over de afspraken die zijn gemaakt in deze gedragscode en spreekt de bedrijven aan op de uitvoering hiervan. De uitvoering van de gedragscode zal door de Europese Commissie worden gemonitord. In het actieplan dat de Commissie 5 december 2018 presenteerde is hierover meer opgenomen. Zo dienen de ondertekenaars regelmatig te rapporteren over de implementatie van hun toezeggingen. Het kabinet zal de uitvoering van de gedragscode kritisch volgen.

Vooralsnog heb ik er vertrouwen in dat bedrijven blijvend hun best doen om de verspreiding van desinformatie via hun platforms aan te pakken en aan de slag gaan met de implementatie van de *Code of Practice*. De rapportages aan de Europese Commissie zullen moeten uitwijzen of dat vertrouwen gerechtvaardigd is. De Europese Commissie heeft in het actieplan aangekondigd dat zij de eerste rapportage in januari 2019 zal publiceren.

2018Z23171

Vragen van de leden Kwint (SP) en Aartsen (VVD) aan de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media over het bericht 'Geen Nederlandse media meer op Europese nepnieuwslijst' (ingezonden 6 december 2018).

Vraag 1

Is het waar dat Nederlandse media uitgezonderd zijn van onderzoek door de Europese instelling East Stratcom en daarmee van plaatsing op EUvsDisinfo? Zo ja, wanneer kunnen wij hierover een officiële brief richting de Kamer verwachten? Zo nee, wat is in dat geval uw reactie op de documenten zoals benoemd in bijgevoegd artikel?¹⁰

Vraag 2

Kunt u de Kamer een afschrift van deze afspraak doen toekomen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 1 en 2

Er staan geen Nederlandse bronnen meer op de website EUvsDisinfo. In gesprekken met de EDEO eerder dit jaar heeft de Dienst bevestigd dat de werkwijze is aangepast met inachtneming van Nederlandse zorgen. Daar is geen afschrift van. De motie van de leden Kwint/ Yesilgöz-Zegerius¹¹ beschouw ik daarmee als afgedaan.

Vraag 3

Kunt u de Kamer garanderen dat er vanaf nu geen Nederlandse journalisten en/of media meer op deze lijst zullen verschijnen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 3

Gelet op de in het vorige antwoord, en het op 25 januari verstuurd BNC-fiche op het EU Actieplan¹², genoemde, ga ik ervan uit dat er in de toekomst geen artikelen uit de Nederlandse pers meer op de website zullen verschijnen.

Vraag 4

Door wie wordt EUvsDisinfo nu gefinancierd? Kunt u uitsluiten dat de Nederlandse belastingbetaler opdraait voor de kosten van dit bureau? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 4

De activiteiten van de EU Taskforces die zich bezighouden met het bestrijden van desinformatiecampagnes, waar de website EUvsDisinfo.eu een onderdeel van is, worden betaald uit het reguliere communicatiebudget van de EDEO. Dit budget komt uit het algemene budget van de EU.

¹⁰ <https://nos.nl/artikel/2261431-geen-nederlandse-media-meer-op-europese-nepnieuwslijst.html>

¹¹ TK 2017–2018, 21 501-34, nr. 290.

¹² TK 2018 -2019, 22112, nr. 2760.